

לְפִיכֶן, הָרוּאָה דָם בְּסוּף יְמֵי מְלֵאת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת – הָרִי זו סֶפֶק נִדְהָ, שְׁמָא בְּלִילָה רָצָת הָדָם, שֶׁהוּא תַחֲלַת יְמֵי נִדְתָהּ.

דימום במשך חצי המחזור

יג כָּבֵר בְּאֲרָנֵי (לעיל ד, ו; ט-יא) שֶׁהִנְדָּה שְׂרָאָת דָם כָּל שְׂבָעָה – מִתְּרַת לְשִׁמְשׁ בְּלִיל שְׁמִינֵי אַחַר שְׂתַטְבַּל. וְזָבָה קְטָנָה – מִשְׁמֶרֶת יוֹם אֶחָד טְהוֹר, וְטוֹבְלַת, וּמִתְּרַת לְשִׁמְשׁ לְעֶרְב. וְזָבָה גְדוּלָה – סוֹפְרַת שְׂבָעַת יְמֵי נְקִיִּים, וְטוֹבְלַת, וּמִתְּרַת לְשִׁמְשׁ בְּלִיל שְׁמִינֵי. וְאִין בֵּין זְמַן נִדְהָ לְנִדְהָ אֵלָא אַחַד עֶשֶׂר יוֹם בְּלִבָּד, וּבְאִוְתָם הָאֶחָד עֶשֶׂר תְּהִי זָבָה קְטָנָה אוֹ גְדוּלָה. **יד** וּמֵאַחַר שֶׁתְּהִי זוֹכֵר כָּל אֱלוֹ הָעֵקָרִים, יִתְבָּאָר לָךְ זֶה שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמִים:

יג סוֹפְרַת שְׂבָעַת יְמֵי נְקִיִּים – אִף אִם חָלִים בִּימֵי נִידְתָהּ שְׂאִינָה רוּאָה בְּהֵם דָם (לעיל יא). תְּהִי זָבָה קְטָנָה אוֹ גְדוּלָה – אִם רֵאתָ בְּהֵם דָם. **יד** וּמֵאַחַר שֶׁתְּהִי זוֹכֵר כָּל אֱלוֹ הָעֵקָרִים וְכו' – הָעֵקָרִים הַנּוֹכְרִים בְּהַלְכָה יֵג, שֶׁהִי לְפִי חֲלוּקַת הַהֲלָכוֹת בְּכַתְבֵי הַיָּד, הַלְכוֹת יֵג-**יד** הֵן הַלְכָה אַחַת. יִתְבָּאָר לָךְ זֶה שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמִים – בְּהַלְכוֹת הַבְּאוֹת מִבֵּיא הַרְמַב"ם אֵת דְּבָרֵי הַתְּלַמוּד (נִידָה נד, א) וּמִסְבִּיר אוֹתָם לְפִי שִׁיטְתוֹ. הַהֲסָבֵר מְבוֹסָס רַק עַל "כָּל אֱלוֹ הָעֵקָרִים" שֶׁנּוֹכְרוּ בְּהַלְכָה יֵג וְלֹא עַל הַכָּלֵל שִׁמִּי הַנִּידוֹת שֶׁרֵאתָ בְּהֵם דָם אִינֵם סוֹתֵרִים **7** נְקִיִּים (לעיל יא; וְכוּ יֵשׁ מַעֲנָה לְקוּשִׁיָּה חֲמוּרָה

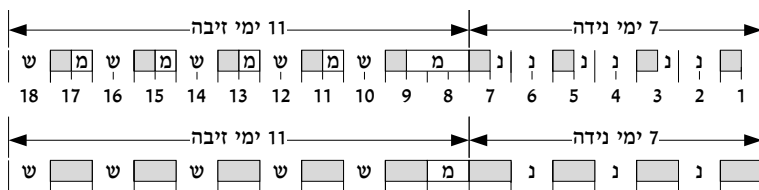
על הלכות יז-ט המובאת בשו"ת רמ"ע מפאנו, סימן כד), וגם לא על כללי קביעת הווסת שבפרק הבא (הרמב"ם ביסס את שיטתו על שיטת הגאונים ושכלל אותה. להשוואת הכללים הנזכרים כאן עם שיטת הגאונים ראה מדרש תנחומא מצורע פרשה ח; ומעין זה ברו"ח לנידה עב,ב, בשינויים קלים. ראה בהרחבה במאמרנו "הצעת פתרון למבוכה גדולה באיסורי ביאה פרק ז", בכתב העת "סיני" גליון קמה). האיורים בהמשך הפרק נעשו על פי ההנחות הללו.

רישום מבאר ההלכות יד והלאה: מקרא סימנים

יום שיהא משמשת בו	מ	יום שראתה בו דם	
יום שהיא שומרת בו יום כנגד יום ואינה משמשת	ש	נידה, מפני שראתה דם בימי נידתה, אף על פי שבאותו היום לא ראתה דם, ואינה משמשת	נ
יום שהוא מחולק לשתי עונות, לילה ויום		יום שהיא סופרת בו (7-1) ואינה משמשת. ייתכן שיחול בימי נידתה.	1

יד הָאִשָּׁה שֶׁהִזְזָקָה כָּל יְמֵיהָ, יוֹם תְּרָאָה דָם וְיוֹם לֹא תְרָאָה דָם – בְּתַחֲלָה מִשְׁמַשֶּׁת בְּלִיל שְׁמִינֵי וּבְיוֹם שְׁמִינֵי, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד אַחַר יְמֵי נִדְתָהּ; וּמִשְׁמַשֶּׁת בְּכָל שְׂמוֹנָה עֶשֶׂר יוֹם אַרְבַּע לַיְלוֹת בְּלִבָּד, וְאִינָה יְכוּלָה לְשַׁמֵּשׁ בְּיָמִים, שֶׁהִיוּם הִטְהוֹר הוּא שְׂמוֹר לַיוֹם הַטְּמֵא. לְפִיכֶן, אִם הִיְתָה רוּאָה הָדָם בְּכָל יוֹם טְמֵא מִתְּחִלַּת הַלֵּילָה – אִינָה מִשְׁמַשֶּׁת אֵלָא בְּשְׁמִינֵי בְּלִבָּד, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד אַחַר נִדְתָהּ.

יד וּמִשְׁמַשֶּׁת בְּכָל שְׂמוֹנָה עֶשֶׂר יוֹם אַרְבַּע לַיְלוֹת בְּלִבָּד וְכו' – בְּמַחְזוֹר שֶׁל 18 יָמִים, יֵשׁ 4 לַיְלוֹת שֶׁהִיא מִשְׁמַשֶּׁת בְּהֵם רַק בְּלִילָה, אֲבָל לֹא בְיוֹם שֶׁלִּפְנֵי אוֹתוֹ הַלֵּילָה ("מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה", נִידָה ד, ד), כְּדִין זָבָה קְטָנָה, שֶׁהִיא "מִשְׁמַרַת יוֹם אֶחָד טְהוֹר, וְטוֹבְלַת, וּמוֹתֵרֶת לְשִׁמְשׁ לְעֶרְב" (לעיל יג). נוֹסֵף עַל זֶה, הִיא יְכוּלָה לְשַׁמֵּשׁ בְּרִצְף מְלִיל 8, יוֹם 8 וְלֵיל 9 (כ"ט"מ בְּשֵׁם ר"י הַנִּגִּיד). רֵאָה אִיּוֹר.

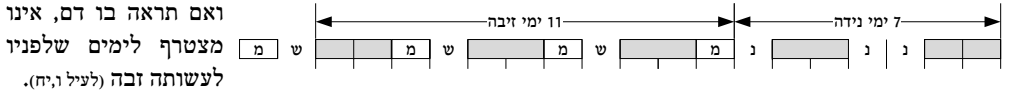

איור מבאר ההלכה יד: רואה אחת ליומיים. כל יממה מחולקת לשני חלקים, יום ולילה. באיור העליון: ראתה ביום בלבד. באיור התחתון: ראתה בתחילת הלילה.

טו הִיְתָה רוֹאָה שְׁנֵי יָמִים טְמָאִים וְשְׁנֵי יָמִים טְהוֹרִים – מְשֻׁמֶשֶׁת – **טו** מְשֻׁמֶשֶׁת... יוֹם עֶשְׂרִים –
 רבנו ביאר כאן את דין האישה
 עד היום ה-20 בעקבות התלמוד
 (בבלי נידה נד, א), המדגיש שהאישה

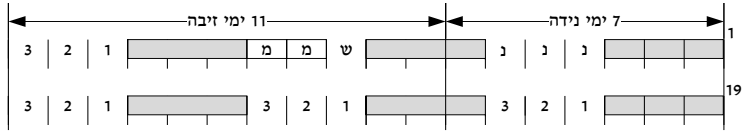
צריכה לשמור את היום ה-19 בטהרה, אף
 על פי שהיא עומדת בו מחדש בימי נידתה,

איור מבאר להלכה טו

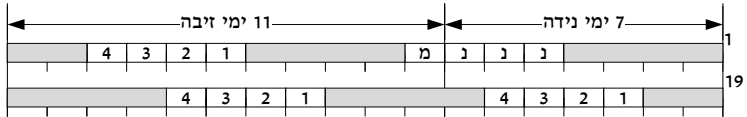
טז הִיְתָה רוֹאָה שְׁלֹשָׁה יָמִים טְמָאִים וְשְׁלֹשָׁה יָמִים טְהוֹרִים – מְשֻׁמֶשֶׁת
 שְׁנֵי יָמִים מֵהַשְּׁלֹשָׁה הַטְּהוֹרִים שְׂאֹחַר יְמֵי נְדָתָה, שֶׁהָאֶחָד מֵהֶן שְׂמור
 לְשָׁנִים הַטְּמָאִין הַסְּמוּכִין לְנְדָתָה, וְשׁוֹב אֵינָה מְשֻׁמֶשֶׁת לְעוֹלָם, שֶׁהָיִ
 הַחֲזָקָה זָכָה גְּדוּלָּה, וְאֵין לָהּ שְׁבַעַת יְמֵי נְקִיִּים.

איור מבאר להלכה טז: כל
 מחזור של 18 ימים מאויר
 בשורה לעצמו. כל האוירים
 הבאים הם ללא התחשבות
 בכלל שדם שרואה בימי נידתה
 אינו סותר שבעה נקיים.

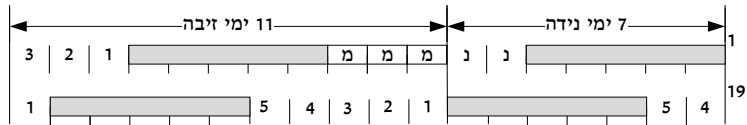
יז הִיְתָה רוֹאָה אַרְבָּעָה יָמִים טְמָאִים וְאַרְבָּעָה טְהוֹרִין – מְשֻׁמֶשֶׁת יוֹם
 אֶחָד שְׂאֹחַר נְדָתָה, וְשׁוֹב אֵינָה מְשֻׁמֶשֶׁת לְעוֹלָם.

איור מבאר להלכה יז: האישה
 משמשת ביום ה-8, ושוב אינה
 משמשת לעולם, כיוון שאין לה
 שבעה ימים נקיים ברצף. וכך
 גם בהלכות יח-יט.

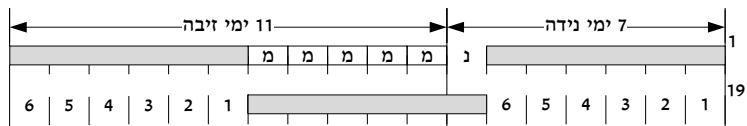
יח הִיְתָה רוֹאָה חֲמֵשֶׁה יָמִים טְמָאִים וְחֲמֵשֶׁה טְהוֹרִים – מְשֻׁמֶשֶׁת
 הַשְּׁלֹשָׁה הַסְּמוּכִים לְנְדָתָה, וְשׁוֹב אֵינָה מְשֻׁמֶשֶׁת לְעוֹלָם.

איור מבאר להלכה יח: האישה
 משמשת בימים 8-10 ושוב
 אינה משמשת לעולם.

יט הִיְתָה רוֹאָה שֵׁשֶׁה יָמִים טְמָאִין וְשֵׁשֶׁה יָמִים טְהוֹרִין – מְשֻׁמֶשֶׁת
 בְּחֲמֵשֶׁה יָמִים הַסְּמוּכִים לְנְדָתָה תַּחֲלָה, וְשׁוֹב אֵינָה מְשֻׁמֶשֶׁת לְעוֹלָם.

איור מבאר להלכה יט: האישה
 משמשת בימים 8-12 ושוב
 אינה משמשת לעולם.

ב, הִיָּתָה רוֹאָה שְׁבָעָה טְמֵאִין וְשִׁבְעָה טְהוֹרִין – מְשַׁמֶּשֶׁת הַשְּׁבִיעַ הַרְאֵשׁוֹן הַטְּהוֹר הַסְּמוּךְ לְגִדְתָּהּ, וְיִבּוֹא אַחֲרָיו שְׁבִיעַ טְמֵא תִקְבַּע בּוֹ זָכָה, וְהַשְּׁבִיעַ הַטְּהוֹר שְׁיִבּוֹא אַחֲרָיו – לְסַפֵּירָה, וְאַסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ בּוֹ, וְנִמְצְאָתָא שְׁלֵא שְׁמַשָּׁה מִטְּתָהּ בְּאַרְבָּעָה שְׁבוּעוֹת אֲלֵא שְׁבִיעַ אֶחָד. וְכֵן כָּל יְמֵיהָ מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁמוֹנָה עָשָׂר יוֹם בְּכָל שְׁמוֹנָה עָשָׂר שְׁבוּעוֹת.

ב, כִּיצַד? שְׁבִיעַ חֲמִישִׁי – הֲרֵי הִיא זָכָה. שְׁבִיעַ שְׁשִׁי שֶׁהִיא בּוֹ טְהוֹרָה – לְסַפֵּירָה. שְׁבִיעַ שְׁבִיעִי – זָכָה. שְׁבִיעַ שְׁמִינִי – לְסַפֵּירָה. שְׁבִיעַ תְּשִׁיעִי שֶׁהִיא רוֹאָה בּוֹ, חֲמִשָּׁה יָמִים מִמֶּנּוּ מִימֵי נְדָה, וְשָׁנִים מִתְחַלֵּת יְמֵי זִכָּה – מְשַׁמֶּרֶת יוֹם אֶחָד מִן הַשְּׁבִיעַ הָעֲשִׂירִי הַטְּהוֹר, וּמְשַׁמֶּשֶׁת שְׁשָׁה. שְׁבִיעַ אֶחָד עָשָׂר שֶׁהִיא רוֹאָה בּוֹ, שָׁנִים מִסּוּף יְמֵי זִכָּה וְחֲמִשָּׁה מִתְחַלֵּת יְמֵי נְדָה, וּמְשַׁמֶּשֶׁת חֲמִשָּׁה יָמִים מִשְּׁבִיעַ שָׁנִים עָשָׂר הַטְּהוֹר.

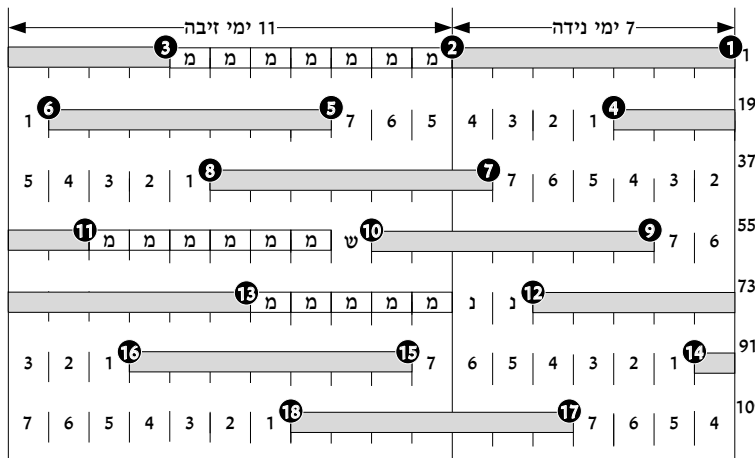
ב, שְׁבִיעַ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר – זָכָה. וְשְׁבִיעַ אַרְבָּעָה עָשָׂר – לְסַפֵּירָה. וְכֵן שְׁבִיעַ חֲמִשָּׁה עָשָׂר – זָכָה. שְׁבִיעַ שֵׁשָׁה עָשָׂר – לְסַפֵּירָה. וְשְׁבִיעַ שְׁבָעָה עָשָׂר – זָכָה. וְשְׁבִיעַ שְׁמוֹנָה עָשָׂר – לְסַפֵּירָה. וְסוּפְרֶת עַל דְּרָף זֹו לְעוֹלָם.

ב, נִמְצְאָתָא אֹמֵר שְׁבָכָל שְׁמוֹנָה עָשָׂר שְׁבוּעוֹת מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁמוֹנָה עָשָׂר יוֹם. וְאֵלּוּ לֹא אָרַע לָהּ חֲלִי זֶה, וְהִיָּתָה שְׁבִיעַ נְדָה וְאֶחָד עָשָׂר יוֹם טְהוֹרָה – הִיָּתָה מְשַׁמֶּשֶׁת בְּכָל הַשְּׁמוֹנָה עָשָׂר שְׁבוּעוֹת אֶחָד עָשָׂר שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵם שְׁבָעָה וְשִׁבְעִים יוֹם. **כ**א וּבְזִמְן שֶׁהִיא רוֹאָה שְׁבִיעַ טְמֵא וְשְׁבִיעַ טְהוֹר – מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁמוֹנָה עָשָׂר יוֹם, שֶׁהֵן כְּמוֹ רְבִיעַ הַיָּמִים. וְזֶה הוּא שְׁאֲמָרוּ חֲכָמִים 'מְשַׁמֶּשֶׁת רְבִיעַ יְמֵיהָ'.

ב, שְׁבִיעַ שְׁבִיעִי זָכָה – מַלְבַּד בְּיוֹם הַרְאֵשׁוֹן בַּשְּׁבִיעַ, שֶׁהִיא נִידָה.

ב, וְשְׁבִיעַ שְׁבָעָה עָשָׂר זָכָה – מַלְבַּד 3 הַיָּמִים הַרְאֵשׁוֹנִים שֶׁל הַשְּׁבִיעַ, שֶׁהִיא נִידָה. וְסוּפְרֶת עַל דְּרָף זֹו לְעוֹלָם – בַּמְחֻזְרוֹת, כֹּל 18 שְׁבוּעוֹת.

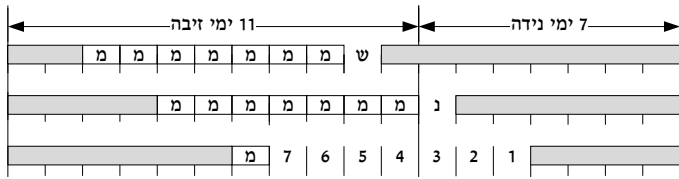
ב, וְאֵלּוּ לֹא אָרַע לָהּ חֲלִי זֶה וְכו' – מַכַּאֵן עוֹלָה לְכַאוּרָה שֶׁהַמְחֻזָּר שֶׁל אִישָׁה בְּרִיאָה נִמְשָׁךְ 18 יָמִים, וְהַדְּבַר אֵינּוּ עוֹלָה בְּקִנְיָה אֶחָד עִם הַמְצִיאָתָא הַמּוֹכֶרֶת לָנוּ (וְגַם אֵינּוּ מֵתָאִים לְדַבְּרֵי רַבְּנֵי עַצְמוֹ לְהִלֵּךְ ח,א). וְאוּלַי כּוֹנְנָתוֹ לֹמַר שֶׁזֶהוּ הַזְּמַן הַמְזוּעָרִי לְמַחְזוֹר טַבְעִי (כַּפִּירוּשׁ רַבִּי"ג וִיקָרָא טו; וַיִּיתְכֵן שִׁכְךָ יֵשׁ לְהַבִּין גַּם אֶת דַּבְּרֵי רַבְּנֵי בַּפּה"מ עֲרִכִים ב,א וּבַעֲדוֹר מְקוּמוֹת בַּמַּסְכָּת נִידָה, שְׁעוֹלָה מֵהֶם שֶׁהַזְּמַן הַמּוּעָט בֵּין נִידוֹת לְנִידוֹת הוּא 11 יוֹם). **כ**א שֶׁהֵן כְּמוֹ רְבִיעַ הַיָּמִים – $0.23 = 18/77$ (כְּלוֹמַר 18 הַיָּמִים שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת ב–18 שְׁבוּעוֹת הֵם קֶצֶת פְּחוֹת מִרְבַּע הַיָּמִים שֶׁהִיָּתָה מְשַׁמֶּשֶׁת אֵילּוּ הִיָּתָה נִידָה שְׁבִיעַ יָמִים וְטַהוּרָה 11 יָמִים). "רְבִיעַ הַיָּמִים" בַּמְדוּיק הוּא 19.25 יָמִים.

איור מְבַאֵר הַלְכָה כִּי: באיור זה כל שבוע מסומן ברקע אפור (שבכולו היא רואה דם), והשבוע שלאחריו ברקע לבן (שבכולו אינה רואה דם, וסופרת או משמשת). וחוזר חלילה. המספר הסיידורי של כל שבוע מצוין בתחילתו.

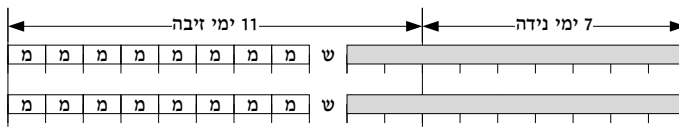
כב, ומשמשת שבועה שניות – סדרה שנייה של 7 ימים. בכל ארבעים ושמונה – רק בכל 48 הימים הראשונים, אך אין הכוונה שמשמשת 15 ימים בכל מחזור של 48 ימים. רבנו ביאר כאן את דין האישה עד היום ה-48 בעקבות התלמוד (בבלי נידה נד,א) המדגיש שיום ה-48 הוא יום שימוש הבא לאחר ספירת 7 נקיים המתחילים ביום 41, אף על פי שהאישה טמאה בפועל בטומאת נידה בחלק מהימים הנקיים (מענה לקושיית הרמב"ן בחידושו בנידה שם).

איור מבאר להלכה כב:

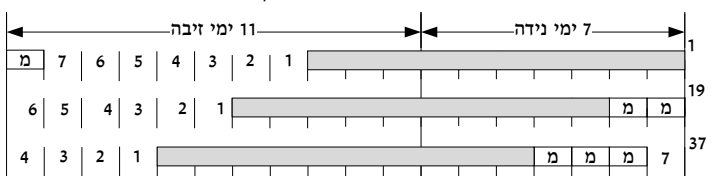
כג משמשת שמונה ימים... לעולם – בכל מחזור של 18 ימים.

איור מבאר להלכה כג:

כד ימי שמושה כמנין זיבתה – במחזור הראשון היא מתחילה בזיבות מיד אחרי 7 ימי הנידות, ושומרת כנגדם 7 ימים נקיים. נמצא שמשמשת כמספר הימים שהיא רואה בהם דם, בזמן שיש עליה טומאת זיבה. ברוב המחזורים הבאים, היא משמשת כימי שימושה במחזור הראשון. ואולם, לא נקט רבנו כאן לשון "לעולם", מפני שיש חריגים לכלל הזה, כגון כשהיא רואה 10 ימים טמא ו-10 ימים טהור, לעתים רואה 10 ימים המתחילים יומיים לפני 7 ימי הנידות ועוד יום אחד אחריהם, ונמצא שאינה זבה גדולה (מרכה"מ קג"ה פ' ג).

איור מבאר להלכה כד:

כב, היתה רואה שמונה ימים טמא ושמונה ימים טהור – הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך ארבעים ושמונה יום.

כב כיצד? שמונה טמא שבתחלה, שבועה מהן ימי נדתה יום אחד זיבות סמוך לנדתה – משמרת לו יום אחד מן השמונה הטהורין, ומשמשת שבועה. ואחר כך יבואו לה שמונה טמאין, מהן שנים תשלום ימי זיבתה וששה מימי נדתה, ויבואו שמונה טהורין, יום אחד מהן תשלום ימי נדתה – ומשמשת שבועה שניות. ואחר כך יבואו לה שמונה טמאים, מהן ארבעה תשלום ימי זיבתה וארבעה מימי נדתה. נמצאת זבה גדולה, וצריכה ספירת שבועה. יבואו לה

שמונה טהורים – סופרת מהן שבועה, ומשמשת יום אחד. נמצאת משמשת חמשה עשר יום בכל ארבעים ושמונה.

כג היתה רואה תשעה ימים טמא ותשעה ימים טהור – משמשת שמונה ימים בכל שמונה עשר יום לעולם. כיצד? תשעה הטמאים – שבועה מהן לנדתה, ושנים זיבות סמוך לנדתה, משמרת להן יום אחד מן התשעה הטהורין, ומשמשת שמונה. וכן לעולם.

כד היתה רואה עשרה ימים טמא ועשרה ימים טהור ומעשרה ולמעלה, אפלו אלה יום טמא ואלף יום טהור – יהיה ימי שמושה כמנין זיבתה. כיצד? עשרה הטמאין – מהן שבועה נדה ושלשה זיבה. ועשרה הטהורין – סופרת מהן שבועה, ומשמשת שלשה. נמצאו ימי השמוש שלשה, וימי זיבות דמה שלשה.

יִשְׂרָאֵל לֹא בָאוּ. לְפִיכֶן הִשְׁפַּחָה אֲסוּרָה לְבֶן חֲרִין, אַחַד שְׁפַחְתוּ וְאַחַד שְׁפַחַת חֲבֵרוֹ; וְהָבֵא עַל הַשְּׁפַחָה – מִפִּינִי אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים.

יא שֶׁהָרִי מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁהָאָדוֹן נוֹתֵן שְׁפַחָה כְּנֻעֲנִית לְעַבְדוֹ הָעֶבְרִי וְהִיא מִתְּרַת לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם אֲדֹנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה" (שמות כ"ד), **יב** וְלֹא גָזְרוּ חֻקִּים בְּדָבָר זֶה. וְלֹא חִיבָה תּוֹרָה מְלָקוֹת בְּשְׁפַחָה אֲלֵא אִם פֶּן הִיְתָה נַחֲרַפְת לְאִישׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנוּ (לעיל ג, יג-יד).

יג אֵל זֶהי עוֹזֵן זֶה קָל בְּעֵינַיִךְ מִפְּנֵי שְׂאִינֵן בּוֹ מְלָקוֹת מִן הַתּוֹרָה, שֶׁגַּם זֶה גֹרֵם לְבֶן לְסוּר מֵאַחֲרַי יי; שֶׁהֵבֵן מִן הַשְּׁפַחָה – עֶבֶד, וְאִינוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא גֹרֵם לְזֵרַע הַקֹּדֶשׁ לְהַתְחַלֵּל וְלִהְיוֹתָם עֶבְדִּים. וְהָרִי אֲנִקְלוֹס הַמִּתְרַגֵּם כָּלל בְּעִילַת עֶבֶד וְשְׁפַחָה בְּכָלל "לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ" וְ"לֹא תִהְיֶה קֹדֶשׁה" (דברים כ"ג).

יד הָבֵא עַל הַשְּׁפַחָה, וְאִפְלוּ בְּפִרְהֶסְיָא וּבְשַׁעַת עֲבָרָה – אֵין הַקְּנָאִין פּוֹגְעִין בּוֹ; וְכֵן אִם לָקַח שְׁפַחָה דְרַף חֲתָנוּת – אִינוֹ לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה; שֶׁמַּעַת שֶׁטְּבַלְהָ וְקַבְּלָהּ מִצְוֹת, יִצְאָתָה מִכָּלל הַגּוֹיִים.

טו נִתְעַרְב וְלֵד יִשְׂרָאֵלִית בְּוֹלַד שְׁפַחָה – הָרִי שְׁנִיֵּהֵן סָפֵק, וְכָל אַחַד מֵהֶן סָפֵק עֶבֶד, וְכוּפִין בְּעַל הַשְּׁפַחָה וּמִשְׁחַרְר אֶת שְׁנִיֵּהֵן. וְאִם הָיָה הֵבֵן הוּא אָדוֹן שֶׁלְעֶבֶד – כְּשִׁיגְדֵלוֹ, יִשְׁחַרְרוּ זֶה אֶת זֶה, וְיִהְיוּ מִתְרִין לְבוֹא בְּקָהָל. **טז** הִיוּ הַמְּעַרְבֵת בְּנוֹת – הָרִי שְׁתִּיֵּהֵן סָפֵק שְׁפַחוֹת, וְהָבֵא עַל אַחַת מֵהֶן, הַוֹלַד סָפֵק עֶבֶד. וְכֵן אִם נִתְעַרְב וְלֵד גּוֹיָה בְּוֹלַד יִשְׂרָאֵלִית – מִטְּבִילִין אֶת שְׁנִיֵּהֵן לְשֵׁם גְּרוּת, וְכָל אַחַת מֵהֶן סָפֵק גֵּיְרָת.

איסור מצרי, אדומי, עמוני ומואבי

יז כָּל הַגּוֹיִים כְּלָם כְּשִׁיטְגִירוּ וְיִקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁלְתּוֹרָה, וְהָעֶבְדִּים כְּשִׁיטְחַרְרוּ – הָרִי הֵם כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַקְּהָל – חֻקָּה אַחַת לָכֶם" (במדבר טו, טו), וּמִתְרִין לְהַפְּנֵס בְּקָהָל יי מִיָּד, וְהוּא שִׂישָׁא הַגֵּר אוֹ הַמְּשַׁחַרְר בֵּת יִשְׂרָאֵל וְיִשָּׂא

הַיִּשְׂרָאֵלִי גֵיְרָת וּמִשְׁחַרְרָת, חוּץ מֵאַרְבַּעָה עֲמֻמִּין בְּלִבָּד, וְהֵם עֲמוֹן מוֹאָב וּמִצְרַיִם וְאֲדוּם. שֶׁהָאֲמוֹת הָאֵלוּ – כְּשִׁיטְגִיר מִהֶן אָדָם, הָרִי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר, אֲלֵא לְעַנְיֵן בִּיאָה בְּקָהָל.

איור מבאר להלכה זו והלאה:
ארצות עמון ומואב ואדום
בתקופה הקדומה.

הַשְּׁפַחָה אֲסוּרָה לְבֶן חֲרִין – מִתְקַנֵּת חֻקִּים (וְהַלֵּן טו, ד נאמר שמותר לממור לשאת שפחה).

יא שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם אֲדֹנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה וְיִלְדָה לוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת, הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ (וְנִכְרוּר שְׁמֻדוֹבֵר בְּשִׁפְחָה גוֹיָה), וְהוּא יִצָּא כְּגַפּוֹ [לְבַדוֹ]" (וראה עבדים ג, ג). **יב** וְלֹא גָזְרוּ חֻקִּים בְּדָבָר זֶה – לֹא אִסְרוּ שִׂישָׂא עֶבֶד עֲבָרֵי שִׁפְחָה, וְרַק לְבֶן חֲרִין אִסּוּר לְשֵׁאת שִׁפְחָה.

יג אֲנִקְלוֹס הַמִּתְרַגֵּם – שֶׁתְּרַגֵּם אֶת הַתּוֹרָה לְאַרְמִית, וְהִיָּה "שֶׁלֶם מְאוּד בְּלִשׁוֹן הָעֵבְרִית וְהָאַרְמִית" (מרי"ג א, כז). כָּלל בְּעִילַת עֶבֶד וְשְׁפַחָה וְכוּ' – תְּרַגֵּם הַפְּסוּק "לֹא תִהְיֶה קֹדֶשׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל" אִינוֹ מִלּוּלֵי, וּמִשְׁמַעוֹ: "לֹא תִהְיֶה אִשָּׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְאִישׁ עֶבֶד, וְלֹא יִיקַח אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִשָּׁה שִׁפְחָה. הַקֹּדֶשׁ הוּא מִי שֶׁנִּבְעַלָה בְּלֹא כְּתוּבָה וְקִידוּשִׁין וְשֵׁאת לְשֵׁם אִישׁוֹת (אִישׁוֹת א, ד; מְנִיין הַמִּצְוֹת, עֶשֶׂה שְׁנֵה), כּוֹלֵל זֹוֹנָה שֶׁ"הַפְּקִירָה עֲצֻמָּה לְכָל" (נערה בחולה ב"ז; להלן יח, ב).

טו בְּעַל הַשְּׁפַחָה – הָאֲדוֹן, בְּעַל הַבֵּית. וּמִשְׁחַרְר אֶת שְׁנִיֵּהֵן – כְּדִי שִׁיּוּכֵל הַיִּשְׂרָאֵלִי לְהַקִּים מִשְׁפַּחָה, שֶׁהָרִי הוּא חַיִּיב בְּמִצְוֹת פְּרוּ וּרְבוּ (עבדים ז, ז). הָיָה הֵבֵן הוּא אָדוֹן שֶׁלְעֶבֶד – כְּגוֹן שְׁקִיבֵל אֶת הָעֶבֶד בִּירוּשָׁה מֵאַבִּיו. וְכֵאֵן אַחַד מֵהֶם הוּא בְּעִלּוֹי שֶׁל הָאֲחֵר. **טז** הִיוּ הַמְּעַרְבֵת בְּנוֹת – שְׂאִינֵן חַיִּבוֹת בְּמִצְוֹת פְּרוּ וּרְבוּ (אִישׁוֹת טו, ב), וְלִכֵּן אֵין כּוֹפִינֵן אֶת הָאֲדוֹן לְשַׁחַרְר אוֹתוֹ. הַוֹלַד סָפֵק עֶבֶד – וְחַיִּיב אֲדוֹנָיו לְשַׁחַרְר אוֹתוֹ. וְכָל אַחַת מֵהֶן סָפֵק גֵּיְרָת – וְאִסּוּר לְכַהֵן לְשֵׁאת אוֹתוֹ (להלן יח, ג).

יז וְהָעֶבְדִּים כְּשִׁיטְחַרְרוּ – וַיִּטְבְּלוּ (להלן יג, י). שֶׁנֶּאֱמַר – בְּגַר צִדִּיק: "הַקְּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלִגְר הַגֵּר, חֻקַּת עוֹלָם לְדוֹתֵיכֶם כְּכֶם כְּגַר יִהְיֶה לְפָנֵי ה'. תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אַחַד יִהְיֶה לָכֶם, וְלִגְר הַגֵּר אִתְּכֶם". בְּקָהָל יי – יַחַד עִם יִשְׂרָאֵל, וְהוּא כִּינוֹי לְמִי שְׂאִמוּ מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ שְׂאִמוּ גִירוֹת וְאַבִּיו מִיִּשְׂרָאֵל וְשְׂאִין בּו פְּסוּל יוֹחֲסִין אַחֵר (להלן טו, ז). אֲלֵא לְעַנְיֵן – פֶּרֶט ל-.

כַּקַּרְנֵי הָעֵז, וְיִהְיֶה הַחֹדֶק מְבֻלַע בְּהֶן, וְהַדְּוִרֹת כַּקַּרְנֵי הַצִּבְיָה, הֲרִי זֶה חֲתָה טְהוּרָה, עַד שִׁיִּהְיוּ בַּקַּרְנִים שְׁלֹשָׁה סִמְנֵינִי אֵלוֹ: כְּרוּכּוֹת, וְחֹדוּקוֹת, וְהַדְּוִרֹת.

איורים מבארים להלכה 2 – קרניים.

וְחֹדוּקוֹת כַּקַּרְנֵי הָעֵז וְיִהְיֶה הַחֹדֶק מְבֻלַע בְּהֶן – נראה שפירושו מחורצות ונראות כחוליות חוליות, וכאן נדרש שיהיה חריץ עמוק (ללשון חדק במשמעות 'חריץ' ראה שבת כ"א, ובאורנו שם). וְהַדְּוִרֹת כַּקַּרְנֵי הַצִּבְיָה – טבעות טבעות מסובכות את הקרן.

קרני האיל מפוצלות

קרני השור כרוכות

קרני העז חדוקות

קרני הצבי הדורות

יא בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִין שְׂאִינוֹ מְפִירוֹ. אֲבָל שְׂבַעַת מִיְנֵי חֲתָה הָאֲמֹרִין בְּתוֹרָה, אִם הָיָה מְפִיר אוֹתָן – אֲפֹלוֹ לֹא מִצָּא לוֹ קַרְנִים, הֲרִי זֶה אוֹכֵל חֲלָבוֹ, וְחֵיב לְכַסּוֹת דָּמוֹ.

יב שׁוֹר הֶבֶר – מִין בְּהֵמָה הוּא. וְהַקָּרֶשׁ – אֶף עַל פִּי שְׂאִין לֹא אֵלָא קָרֶן אַחַת, הֲרִי הוּא חֲתָה. וְכָל שִׁיִּסְתַּפֵּק לָךְ אִם הוּא מִין חֲתָה אוֹ מִין בְּהֵמָה – חֲלָבוֹ אֲסוּר, וְאִין לוֹקִין עָלָיו, וּמְכַסִּין אֶת דָּמוֹ.

יג פְּלִאִים הֵבֵא מִן בְּהֵמָה טְהוּרָה עִם חֲתָה טְהוּרָה, הוּא הַנִּקְרָא 'כּוֹי': חֲלָבוֹ אֲסוּר, וְאִין לוֹקִין עָלָיו, וּמְכַסִּין אֶת דָּמוֹ. וְאִין מִין טָמֵא מִתְעַבֵּר מִמִּין טְהוּרָה כְּלָל.

סימני כשרות העוף

יד סִמְנֵי עוֹף טְהוּרָה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ מִן הַתּוֹרָה, אֵלָא מִנְּה מִיְנֵין טָמְאִין בְּלִבָּד, וְשָׂאֵר מִיְנֵי הָעוֹף מִתְּרִין; וְהַמִּיְנֵין הָאֲסוּרִין – אַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים מִין, וְאֵלוֹ הֵן: (א) נֶשֶׁר; (ב) פֶּרֶס; (ג) עֲזִנְיָה; (ד) דָּאָה, וְהִיא הַ"דָּאָה" הָאֲמֹרָה בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה (שם י"ג); (ה) אֵיָה, וְהִיא הַ"דִּיָּה" הָאֲמֹרָה בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה (שם); (ו) מִין הָאֵיָה, שֶׁכֵּן כְּתוּב בָּהּ "לְמִינָהּ" (ויקרא י"א, י"ד) – מְכַלֵּל שֶׁהֵן שְׁנֵי מִיְנֵין; (ז) עוֹרֵב; (ח) וְנִרְזִיר, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בְּעוֹרֵב "לְמִינוֹ" (שם י"א, טו; דברים י"ד, י"ד) – לְהִבְיָא אֶת הַנִּרְזִיר; (ט) וְנִעְנָה; (י) וְתַחֲמָס; (יא) וְשַׁחַף; (יב) וְנֶץ; (יג) וְשׁוֹרְנִיקָא, וְהוּא מִין הַנֶּץ, שֶׁכֵּן כְּתוּב בּוֹ "לְמִינֵהוּ"

יב קָרֶשׁ – חִיָּה הַנּוֹצֵרֶת בְּתַלְמוּד (בבלי חולין נ"ט, ב) שזיהויה אינו ברור. יש שזיהוה את הקרש עם הג'ירפה, שיש לה סימני כשרות ויש לה בליטה במצחה כעין קרן (שיחת חולין ת"ז).

יג פְּלִאִים וְכוּ' – כַּגוֹן יָעוֹ, שְׂהוּא כְּלֵאִים שֶׁל יַעֲלֵ עִם עֵז. כּוֹי – נִרְאָה שְׁבַתְחִילָה סָבַר רַבְּנֵי שְׁהַכּוֹי הוּא כְּלֵאִים וְשְׂהוּא סַפֵּק בְּהֵמָה סַפֵּק חִיָּה (בהלכה כאן; כלאים ט"ה), ולבסוף סבר שהכוי הוא ברייה בפני עצמה, ואינו כלאים, ונראה כבעל חיים הדומה לעז ולצבי גם יחד (שחיטה י"ד, ראה ק' ביכורים ט"ה; י"ז, י"ח; פה"מ ביכורים ב"ח). משום כך יש ברמב"ם כמה הגדרות לכו. ודינו: "הכוי – יש בו דרכים שוה בהן לחיה, ויש בו דרכים שוה בהן לבהמה, ויש בו דרכים שוה בהן לחיה ולבהמה, ויש בו דרכים שוה בהן לא לחיה ולא לבהמה... וכל הדרכים האלו – בעניני המצוה (ביחס ההלכה), לא בטבעו ותולדותו" (נדרות ב"ג). וְאִין לוֹקִין עָלָיו – מִפְּנֵי שְׂהוּא סַפֵּק. וְאִין מִין טָמֵא מִתְעַבֵּר וְכוּ' – עוֹבְדָה יְדוּעָה, וְלִכְּנֵן אִין צוֹרֵךְ לְדוֹן בְּשִׂאלָה אִם מוֹתֵר לֵאכּוֹל כְּלֵאִים מִעֵין אֵלוֹ וּמָה דִּין חֲלָבָם וְכִסּוֹי דָּמָם.

יד מִנְּה – צִיּוֹן הַכְּתוּב. הַרְמַב"ם לֹא זִיָּהָה אֶת הָעוֹפּוֹת הַלָּלוּ. מִשְׁנֵה תּוֹרָה – סֵפֶר דְּבָרִים.

טו בְּמִינֵי אֵלוֹ – במראיהם, שלא יתחלף לו עוף אחר (טהור) בעוף דומה לו אך טמא. ובשמותיהן – שידע שאסרה אותם התורה. נֶאֱכַל בְּמִסְתָּה – “שאם קיבלו בני המקום ונהגו בפשיטות לאכלו בחזקת טהור, שאין לפקפק עליו כלל, ואין צריך לבדוקו” (ספר החינוך, מצוה קנז). ומשמע הדברים שדי במסורת נאמנה בדבר כשרותו, ואין צורך לבדוק אם יש בו הסימנים שנתנו חכמים במינים הטהורים. וְנֶאֱמַן צֵיד – שהרי “עד אחד נאמן באיסורים” (שחיטה יד). רַבֵּי הַצֵּיד – מורי במלאכת הציד (בבלי חולין ג.כג). אוֹתוֹ צֵיד – הרב, המורה.

טז בּוֹדֵק בְּסִמְנֵי – ואינו צריך שתהיה בידי מסורת כשרות. דוֹרְס וְאוֹכֵל – מניח רגליו על האוכל בשעה שהוא אוכל ממנו, כמנהג הטורפים (פה”מ חולין ג.ו). אֶצְבַּע יָתְרָה – האצבע הרביעית, הנמצאת מאחורי הרגל, גבוהה מעט משלוש האצבעות הקדמיות (רש”י חולין נט.א), או שהאצבע הקדמית האמצעית ארוכה יותר מחברותיה (הר”ן, שם). ראה איור. הַמְרָאָה – הכתובה בתורה בתיאור עולת העוף: “והסיר את מְרָאָתוֹ בנוצתו” (ויקרא א.טו). הזפק משמש לעוף כמקום מאגר למזון ולעיכולו הראשוני לפני עיכולו הסופי בקורקבן, שהוא הקיבה של העוף (שחיטה ו.י; והשווה לעיל ביאור ב). ראה איור. נֶקְלָף בֵּיד – כלומר, שיש לו קרום פנימי הנקלף ביד. ראה נספח תמונות.

יז לְפִי שְׂאִין וְכוּ – ההלכה שלפנינו מספקת תשובה לשאלה מדוע מסתפקים רק בסימן טהרה אחד, הרי הפרס והעזניה אינם כשרים ויש להם סימן טהרה אחד. סוּף הַיִּשּׁוּב – קצה השטח המיושב על ידי בני אדם.

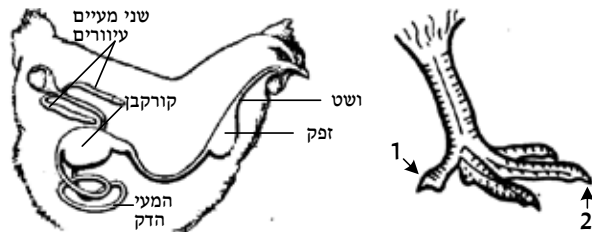
יח וְדָבַק – דבוק לגוף הקורקבן.

יט גְּאוּנִים – החכמים ברחבי העולם שעמדו לאחר תקופת התלמוד, עסקו בו ויצא להם שם בחכמתם (הקדמה למשנה תורה, לג).

(ויקרא יא, טז; דברים יד, טו); יד) וְכוּס; טו) וְשֵׁלֶף; יו) וְיִנְשׁוּף; יז) וְתִנְשֵׁמַת; יח) וְקָאָת; יט) וְרַחֵם; כ) וְחִסְדָּה; כא) וְהֶאֱנַפָּה; כב) וּמִיֵּן הֶאֱנַפָּה, שֶׁפֶן נֶאֱמַר בָּהּ “לְמִינָהּ” (ויקרא יא, יט; דברים יד, יח); כג) וְהִדּוּכִיפַת; כד) וְהֶעֱטַלְף. הָרִי אֲרַבְעָה וְעֶשְׂרִים.

טו כָּל מִי שֶׁהוּא בָּקִי בְּמִינֵי אֵלוֹ ובשמותיהן – הָרִי זֶה אוֹכֵל כָּל עוֹף שְׂאִינוֹ מִהֵן, וְאִין צָרִיף בְּדִיקָה. וְעוֹף טְהוֹר נֶאֱכַל בְּמִסְתָּה, וְהוּא שִׁיחָה דְבָר פְּשוּט בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁזֶה עוֹף טְהוֹר. וְנֶאֱמַן צֵיד לומר עוֹף זֶה הִתִּיר לִי רַבֵּי הַצֵּיד, וְהוּא שֶׁהִחֲזַק אוֹתוֹ צֵיד שֶׁהוּא בָּקִי בְּמִינֵי אֵלוֹ ובשמותיהן.

טז מִי שְׂאִינוֹ מִפִּירָן וְאִינוֹ יוֹדֵעַ שְׂמוֹתֵיהֶן – בּוֹדֵק בְּסִמְנֵי אֵלוֹ שֶׁנִּתְּנוּ חֻכְמִים: כָּל עוֹף שֶׁהוּא דוֹרְס וְאוֹכֵל, בִּידוּעַ שֶׁהוּא מְאֵלוֹ הַמִּינֵי, וְטָמָא; וְשְׂאִינוֹ דוֹרְס וְאוֹכֵל – אִם יֵשׁ בּוֹ אֶחָד מְשֻׁלָּשָׁה סִמְנֵי אֵלוֹ, הָרִי זֶה עוֹף טְהוֹר, וְאֵלוֹ הֵן: אֶצְבַּע יָתְרָה, אוֹ זָפֵק, וְהִיא הַמְרָאָה, או שֶׁהִיא קֶרֶקֶבְנוֹ נֶקְלָף בֵּיד.

איור מבאר להלכה טז: מימין: שתי אפשרויות להסברת המונח 'אצבע יתרה' (1. לפי רש"י, 2. לפי הר"ן). משמאל: תחילת מערכת העיכול של העוף, המתחילה בפה, וממנו נכנס המזון אל הוושט, עובר אל הזפק, משם אל הקורקבן ומגיע אל המעיים.

יז לְפִי שְׂאִין בְּכָל אֵלוֹ הַמִּינֵי הָאֲסוּרִין מִן שְׂאִינוֹ דוֹרְס וְיֵשׁ בּוֹ אֶחָד מְשֻׁלָּשָׁה סִמְנֵי אֵלוֹ, חוּץ מִפִּרְס וְעִזְנִיָּה; וּפִרְס וְעִזְנִיָּה אֵינָן מְצוּיִין בַּיִשּׁוּב אֲלָא בְּמִדְבָּרוֹת אֵי הֵם הִרְחֻקוֹת עַד מְאֹד, שֶׁהֵן סוּף הַיִּשּׁוּב.

יח הִיָּה הַקֶּרֶקֶבְנוֹ נֶקְלָף בְּסִמְנֵי אֵלוֹ וְאִינוֹ נֶקְלָף בֵּיד, וְאִין בּוֹ סִמְן אַחַר – אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ דוֹרְס, הָרִי זֶה סֶפֶק; הִיָּה חֲזַק וְדָבַק, וְהִנִּיחוֹ בְּשֵׁמֶשׁ וְנִתְרַפָּה, וְנֶקְלָף בֵּיד – הָרִי זֶה מִתֵּר.

יט אָמְרוּ הַגְּאוּנִים שֶׁמִּסְתָּה בִּידִיהֶן שְׂאִין מוֹרִין לְהִתִּיר עוֹף הַבָּא בְּסִמְן אֶחָד, אֲלָא אִם כֵּן הִיָּה אוֹתוֹ סִמְן שִׁינְלָף קֶרֶקֶבְנוֹ בֵּיד; אֲכַל אִם אִינוֹ נֶקְלָף בֵּיד – אֵף עַל פִּי שִׁישׁ לֹ זָפֵק אוֹ אֶצְבַּע יָתְרָה, מְעוֹלָם לֹא הִתִּירוּהוּ.

נספח תמונות לספר קדושה

מפתח התמונות

1164.....	העובר	1.1-1.2
1165.....	הצומח : כרכום, חריע, כשות, פול ועדשה	2.1-2.5
1166.....	איור אברי הבהמה	3.1-3.2
1167.....	איור אברי העוף. סכיני שחיטה. הקנה והוושט	4.1-4.4
1167.....	בית השחיטה בבהמה	5.1-5.4
1169.....	ניתוח בהמה לאבריה	6.1-6.5
1170.....	מערכת הדם: הלב, הכבד והטחול, עצם המותן	7.1-7.8
1171.....	ניקוי החלבים הכליות והפתילות	8.1-8.6
1172.....	מערכת העיכול	9.1-9.4
1173.....	רקמות מערכת העיכול	10.1-10.4
1174.....	מערכת העיכול בעוף והקורקבן	11.1-11.4
1175.....	הכסלים	12.1-12.3
1176.....	הריאות והסרכות	13.1-13.6
1177.....	הריאות והסמפונות. המוח	14.1-14.5
1178.....	גיד הנשה	15.1-15.5
1179.....	צומת הגידים, הלשון, הכחל והאשך	16.1-16.6

מקור התמונות:

התמונות ניתנו באדיבות בעליהן, ואנו מכירים להם תודה על שנהגו בנו בטובת עין.

התמונות שלהלן לקוחות מויקיפדיה: 1.1, 1.2, 2.2, 2.3.

© כל הזכויות על התמונה שלהלן שמורות לעוז גולן: 2.1.

© כל הזכויות על התמונות שלהלן שמורות לרב מיכאל חימי: 2.4-2.5.

© כל הזכויות על התמונות שלהלן שמורות לרב ד"ר מאיר ישראל לוינגר: 3.1, 3.2, 4.1, 9.1.

גם איורים שבגוף הספר עובדו מתוך ספריו.

© כל הזכויות על התמונות שלהלן שמורות לרב שמעון דיין: 4.3, 4.4, 5.3-5.1, 6.3, 7.3-7.1, 7.8, 8.3-8.1, 9.2, 10.4-10.3, 11.1, 13.1-13.2, 13.6,

14.1-14.3, 14.5, 15.5, 16.1.

© כל הזכויות על התמונות שלהלן שמורות לרב יובל כהן: 4.2, 6.1-6.2, 6.4-6.5, 7.4-7.5, 7.8, 8.5-8.6, 9.4, 10.2, 12.3-21.1, 15.1, 15.3-15.4,

16.4-16.5.

© כל הזכויות על התמונות שלהלן שמורות לרב יעקב לאך: 5.4, 7.6-7.7, 8.4, 10.1-10.2, 11.2-11.4, 13.3-13.5, 14.4, 15.2, 16.3-

16.6, 16.2.

העובר

1.1 שפיר מרוקם בשבוע החמישי. רוחבו כ-10 מ"מ (איסוי"ב י.א.).

1.2 שפיר מרוקם בשבוע השישי. ניתן לראות בו חיתוך ידיים ורגליים.

הצומח

2.2 תריע – הצמח שצובעין בו הבגדים, והוא דומה לשערות אדמות מעט ונוטות לירקה (שחיטה ז,יז).

2.1 פרכם – שפלוו כמו קנה הוא, ובכל אהד ואהד שלשה קנים ובכל קנה שלשה עלים, ומקיף הדם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי" (איסוי"ב ה,חג).

2.3 קשות (שחיטה ז,יז).

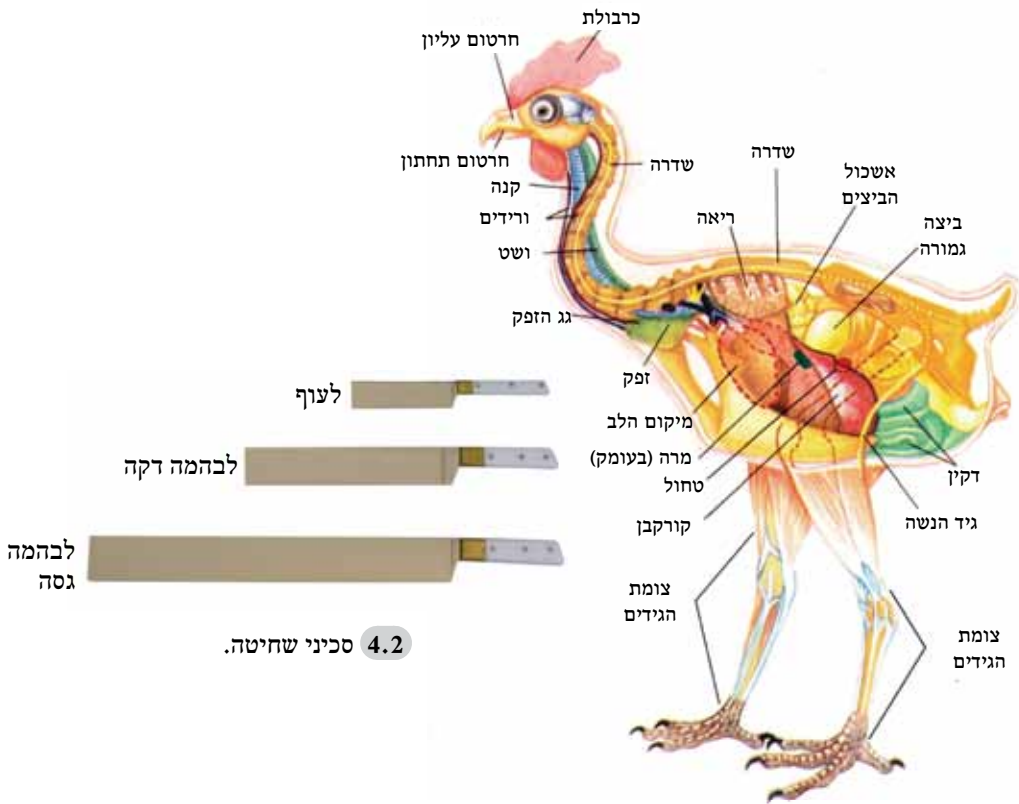

2.4 פול בינוני שלם בקליפתו ;
חצי פול גדול מקולף ;
גריס גדול וגריס בינוני.

2.5 השוואת עדשים גדולות (ירקות)
עם עדשים אדומות (קטנות)
ועם גריס גדול (מימין)
וגריס בינוני (מלמטה) (איסוי"ב ט,ו).

איור אברי העוף. סכיני שחיטה. הקנה והוושט

4.2 סכיני שחיטה.

4.1 תרנגולת - האברים הפנימיים והחיצוניים (מבט משמאל).

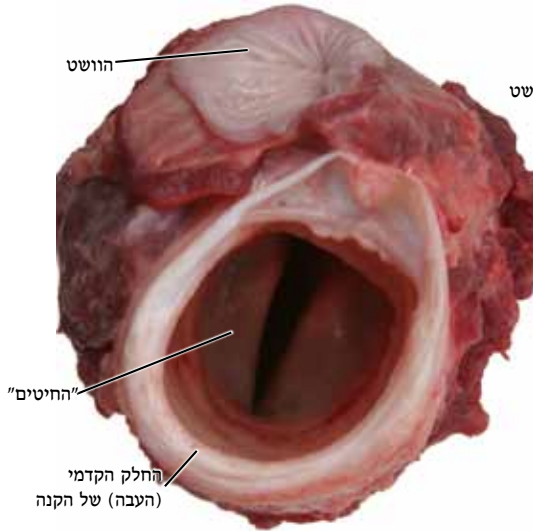

4.4 הוושט ושני עורותיו. שים לב לכיוון של השכבה הפנימית על ידי השכבה החיצונית.

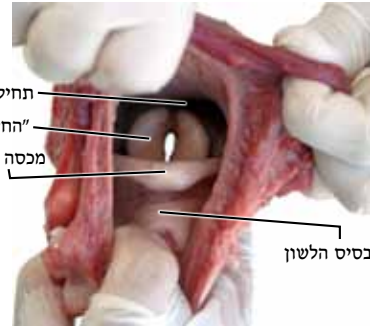

4.3 קנה הנשימה. ניתן להבחין בטבעות.

בית השחיטה בבהמה

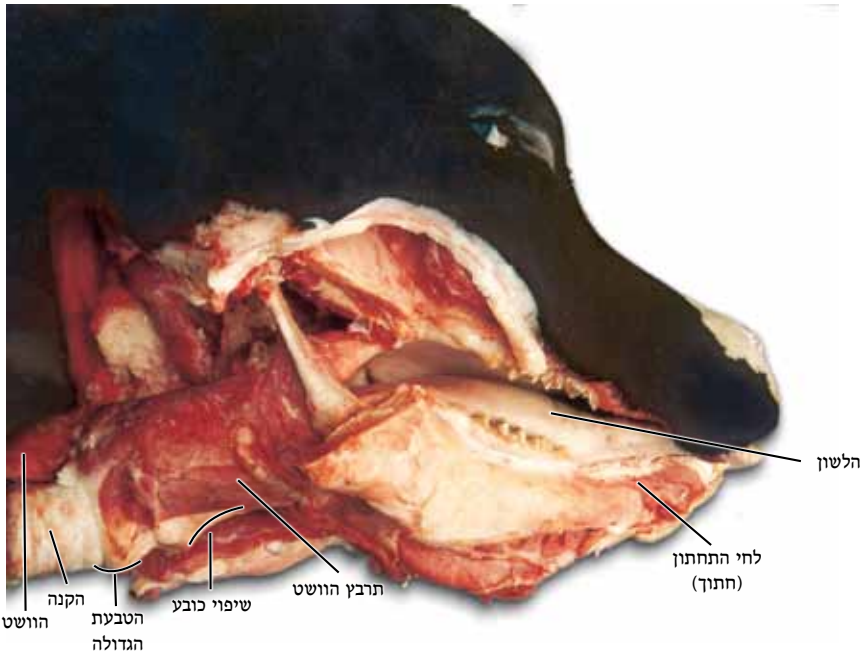
5.2 מבט אל החיטים דרך חתך השחיטה. שים לב לעורות הוושט (אדום ולבן) ולכיווצם. שים לב לעובי השונה של הדפנות מלפנים ומאחור.

5.1 מבט אל החיטים דרך תרבץ הוושט (שחיטה א,ו; ג,ב).

5.3 חלקו הקדמי של בית הקול של הפרה. ניתן להבחין בשיפוי הכובע.

5.4 חתך בצוואר הבהמה ובאזור הלסת.